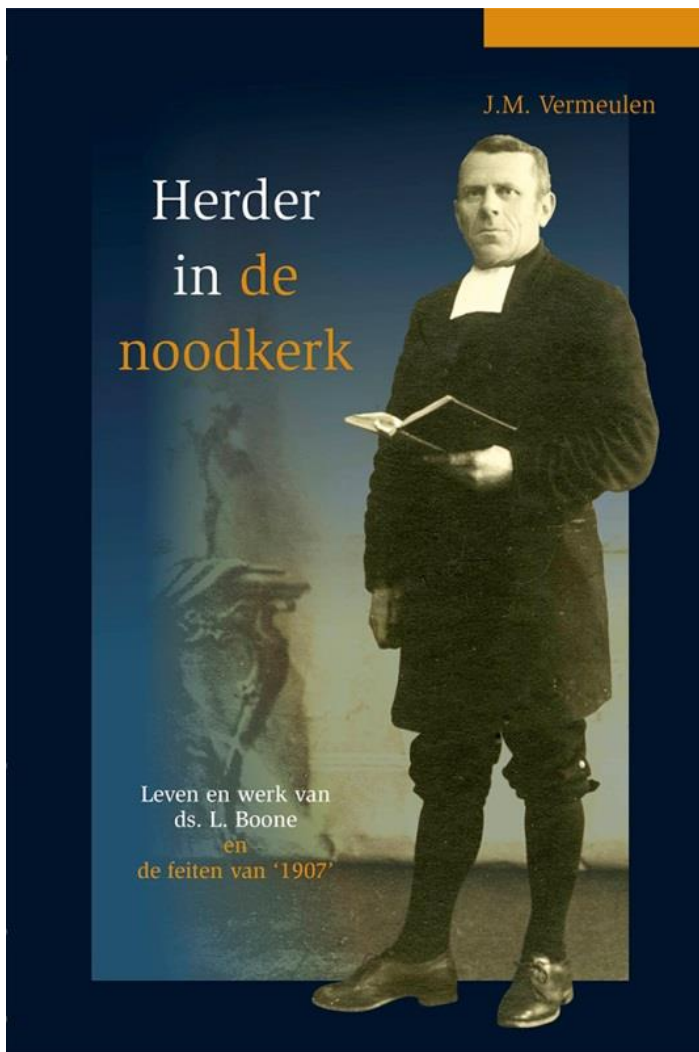

Herder in de noodkerk

Leven en werk van ds. L. Boone en de feiten van '1907'

Dit levensverhaal is een aaneenschakeling van nieuwe ontdekkingen over ds. Boone en *de Vereniging van 1907*. De auteur tekent zijn leven als smidsknecht en landarbeider in Schore, zijn bekering en voorgangersleven in Borssele, Krabbendijke, Terneuzen en Sint-Philipsland.

Heel bijzonder is de (eerste) uitvoerige beschrijving van *De Vereniging van 1907*. Nieuwe exclusieve bronnen plaatsen ds. Boones motieven in een breed perspectief en tonen de mysterieuze verdwijningen van vijf 'Boonegemeenten'. Kerkrechtsspecialist dr. D. de Vos verrijkte dit boek met een uitvoerige kerkrechtelijke beoordeling.

In een apart hoofdstuk worden allerlei misvattingen gecorrigeerd, de *Bepalingen* geanalyseerd, en karikatuur van werkelijkheid gescheiden.

Een meelezer schreef: *'Het is wel vreemd, dat een Boone-biograaf moet bewijzen wat zich bij de Vereniging heeft afgespeeld.'*

De lezer zal stap voor stap ontdekken dat over maar weinig predikanten zo'n vertekend beeld was ontstaan als over ds. Boone.

Het boek telt 384 pagina's, 687 noten en 160 illustraties. Allerlei gezegden zijn in kaderteksten opgenomen. Verschijning DV 4 februari 2017. Prijs € 29,50.

Verantwoording

Dit boek is ontstaan zonder plan vooraf; als een wandeling door de mist. De eerste tien, vijftien bladzijden waren bedoeld als artikelenserie in het landelijk *Kerkblad* van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, als noodoplossing, omdat voor een redelijk complete Boone-biografie te veel gegevens schenen te ontbreken.

Het verhaal vormde zich onder het schrijven: in digitale krantenbanken en dito stambomen schuilde een verborgen kracht die het verleden gestalte gaf. Aan het eind van een dag was ik verwonderd, dat er weer een paar bladzijden waren bijgekomen en keek ik alweer uit naar de verrassing van de volgende dag. Steeds opnieuw lieten onzichtbare archieven kleine fragmenten los en hoe meer ik me daarin verdiepte, hoe meer het ontsluiten van de levensloop van Laurus Boone mij fascineerde. Ik raakte steeds meer thuis in de schroeilucht van ijzer op paardenzool en kreeg een warm gevoel van de gloed van het smidsvuur. Na een aantal artikelen (nu hoofdstuk 1 van dit boek) besloot ik mijn ontdekkingsreis in boekvorm te vervolgen. (...)

1907

Mijn intentie was om *De Vereniging van 1907* in weinig meer dan een forse alinea af te doen, omdat ik ervan uitging dat alles daarover wel verteld zou zijn. Een samenvatting uit de uitgaven *De Vereniging van 1907* en *Lieflijkheid en Samenbinders*, de biografie over ds. N.H. Beversluis, zou dan voldoende zijn. Totdat intensief bronnenonderzoek uitwees, dat het verhaal juist níet verteld was en het bestaande beeld dringend correctie vroeg. Dat kon alleen door die gebeurtenissen gedocumenteerd te beschrijven, en zo veranderde mijn biografische verhaal in een kerkhistorisch relaas over '1907'.

Eerste exclusieve bron hiervoor zijn de vrij onlangs herontdekte notulen van de deputatenvergadering van 25 juli 1907, die het bekende *Kort Verslag* van die vergadering verbreden, verhelderen en verfijnen. Tweede minstens zo bijzondere bron is het notulenboek van de Ledeboeriaanse classis Zuid-Holland, de classis van ds. N.H. Beversluis en de punctuele scriba A.A. van Lieburg, wiens notities allerlei tot nu toe verzwegen achtergrondgeheimen onthulden. Zo veranderde mijn wandeling door mist en schroeilucht in een tocht achter de coulissen van een schimmig voorgangerstoneel waarin ik wellicht nooit had mogen komen. Het beschrijven ervan was een voorrecht, een plicht zelfs, omdat het nu eenmaal schokkend is dat geschiedschrijvers ds. Boone goed wisten te vinden, maar nauwelijks een kanttekening plaatsten bij de *Vereniging* en de werkelijkheid eromheen. Maar sympathie en verering mogen niet grenzeloos zijn.

Het hoofdstuk over *de Vereniging van 1907*, anders gezegd: *de Scheiding van 1907*, is door intensief bronnengebruik dus zakelijker dan de overige hoofdstukken, die meer het karakter hebben van een wat populaire geschiedschrijving, gelardeerd met sfeeren achtergronddetails uit secundaire bronnen. In het op kerkenraadsverzoek geschreven hoofdstuk 13 wordt de materie nog eens doorgelicht aan de hand van in hoofdstuk 8 verkregen inzichten. Zo ontstond ruimte om karikatuur van werkelijkheid te scheiden en motieven te verduidelijken. In de epiloog zijn lijnen getrokken naar het heden. Kerkrechtsspecialist dr. D. de Vos te Feanwâlden verrijkte dit boek met een kerkrechtelijke beoordeling van ds. Boones schorsing en wat ermee samenhangt.

Hoofdstuk 1

Traavaljekind

De Boones wortelen in Zeeuwse bodem. Ze leefden er eeuwen als terpbewoners en pioniers in geïsoleerde gemeenschappen, omringd door papperige dijken en woeste zeearmen. Op die steeds veranderende Bevelanden zag Laurus Boone in 1860 het levenslicht.

Zeeland vormt al eeuwen een turbulent gebied, waar machtige rivieren worstelen met zeegetijden. Een domein vol schorren, slikken en kreken; een land van overkanten. Het valt niet mee om in die moddercreaties de Boones te vinden. Was het een bonenlegger, een bonenboer, een bonenverkoper of een bonendorser, die kortweg Boone is genoemd? Boone kan een beroepsnaam zijn, een metonymische nog wel: genoemd naar de boon, het middeleeuwse volksvoedsel. Geen naam met grootse historie.

Oude Boones

De wortels liggen in de polders rond Goes, een marktplaats met alle omliggende dorpen in een straal van tien tot vijftien kilometer. Boone na Boone zag daar het levenslicht, was er kind, bracht zijn leven door op het veld, streed er zijn waterstrijd en was bij zijn sterven net zo arm als bij zijn geboorte. Het enige wat even aan hun aanwezigheid herinnerde, was van iemand die zei: 'Dien Bôône, dat was mien vaoder.'

De oudst bekende is Adriaan Boone, die rond 1720 opdook in de heerlijkheid Cloutinge en getrouwd was met Cornelia Koole. Hun zoon Johannes (Janis) trouwde in 1749 met Catharina de Vos en vestigde zich in Nieuwdorp, een pioniersdorp aan het kilometers brede Sloe, dat Zuid-Beveland van Walcheren scheidde. Zoon Logier trouwde in 1774 met Willemijntje Janz. op 't Hoff en verhuisde naar

het machtige Middelburg, waar hij te boek stond als smidsbaas. Hun zoon Johannes trouwde in 1811 met Elisabeth Minnaard en kocht een smederij in 's-Heer Arendskerke. Bij hen was dertig, veertig jaar alles afgestemd op zakelijk en persoonlijk overleven. Het leed van de Franse bezetting drukte nog zwaar op de bevolking en velen moesten tevreden zijn met het biologisch minimum: een dak, een bed en een brood. Een bad kwam pas later. Ze kregen twaalf kinderen en verloren er vijf. Dat was veel, maar nog weinig vergeleken bij hun zoon Piet en zijn vrouw, die achttien kinderen kregen en veertien keer achter een kinderkistje naar de begraafplaats liepen.

De poldersmid was een veelzijdig vakman, die paardenhoeven besloeg, karren en koetsen op de weg hield, hang- en sluitwerk maakte en hekwerken smeedde. Het was een beroep waar muziek in zat, want een groot deel van Bevelands economie draaide om het paard. Paarden werden ingezet als trekkracht en werkkracht voor landbouw en

Hoofdstuk 2

Bekering

(1877-1886)

“Mijn vader verhuurde mij bij M. van Boven te Biezeling, toen ik 16 jaar was. Al spoedig in mijn nieuwe woonplaats gekomen, verdiende ik de kost en een kwartje per week. Ook had ik daar gauw vrienden. Ik dacht: nu ben ik eigen baas en doe mijn eigen zin, want ik ben nu toch van mijn ouders vandaan.’ Laurus leek wel een beetje op de verloren zoon: hij was oud genoeg om te doen wat hij wilde en jong genoeg om daar zin in te hebben.

Biezeling wordt meestal in één adem genoemd met Kapelle, waarmee het een tweelingdorp vormt, met de spoorlijn als ijzeren grens. Met de nadruk op *grens*, want tussen beide gemeenten leefde heel wat rivaliteit en chauvinisme, zoals op het boerenland vaak voorkwam tussen buurgemeenschappen. Kapelle werd rond 1870 getypeerd als ‘een zeer wel gelegen, fraaie en aangename plaats door zwaar geboomte omringd’. Het ligt een paar kilometer ten zuidoosten van Goes en bestond aanvankelijk uit een Kerkplein, een Weststraat en een Ooststraat. Het zuidelijker gelegen Biezeling was een voorstraatdorp met toentertijd een Hoofdstraat, een Noordstraat en het Marktpllein en een simpel weggetje naar het zuidelijker Schore.

A. Kapelle

Laurus’ vrije leventje begon op 2 maart 1877 toen hij startte als aankomend hoefsmid. En wel bij Marinus van Boven, die hem een baan bood met kost en inwoning. De smidsesfeer was vertrouwd, de schroeilucht van ijzer op paardenzool vormde zo’n beetje de huislucht, en de gloed van het smidsvuur gaf letterlijk een warm gevoel.

Laurus hield zich als dorpsmid ’s winters bezig met het maken en repareren van boerenwagens, ploegen, gereedschap, potten, pannen, sloten en alles wat op ijzer leek. Hij smeedde wagenwielen, hekwerken en kleine en grote poorten. Hij zaagde, sleep, hamerde, vijlde, sjouwde en zweette. Hij had een lange weg te gaan om het vak tot in de finesses onder de knie te krijgen.

Vrijheidskerk

Laurus straalde als hij bedacht dat hij vaders vermanende vingertje kwijt was: hij wist niet dat het leven zo mooi kon zijn en genoot er steeds intenser van. Hij had zich bij zijn verhuizing naar Kapelle laten inschrijven als Nederlands Hervormd en niet als Christelijk Afgescheiden; de kerk interesseerde hem maar weinig.

Hoofdstuk 3

*Vrije oefenaar***(1887-1889)**

‘Het heeft God behaagd mijn ogen te openen toen ik 21 jaar was en mij een jaar of vier daarna tot de dienst des heiligen Woords af te zonderen, waartoe ik een sterke begeerte in mijn hart gevoelde. Maar ik hoorde wel eens zeggen: “Allen die tot licht komen, willen leraar worden, zelfs onder de vrouwen.” Dat deed mij zwijgen, want ik dacht: dat is bij mij ook zo.’

Eigenlijk was het één groot wonder: Laurus Boone werd in 1881 stilgezet op zijn levensweg en mocht de volgende vijf jaren opwassen tot een vader in de genade; een verzekerd en verzegeld christen. Ook riep de Heere hem om een ontzaglijk werk te gaan doen: Zijn Woord verkondigen. Maar Laurus kon amper gebrekkig schrijven, had geen opleiding, geen vooropleiding, geen kerkelijke kruiwagens, geen geld voor boeken en ook geen relaties meer, want half Schore en zijn schoonfamilie haatten hem, al wisten ze goed dat God hem krachtig bekeerd had.

Hij woonde in een huurhuisje met één kamer, een zoldertje en een klompenkotje bij

de deur. Hij werkte met de landarbeiders in de vette klei en haalde met niet meer dan zijn handen en een simpel stuk gereedschap het voedsel van de velden; gemet na gemet en bunder na bunder. Hij werkte bij regen en wind, kou en hitte. Van 's morgens tot 's avonds maaide hij erwten, wipte hij aardappels uit de bedden, trok hij suikerbieten met een spaatje uit de klei en haalde hij de zekel door het gras. Hij moest en zou

de andere arbeiders bijhouden, anders was hij verloren en zijn boterham ook. Hij stond dus de hele dag in de droge, natte of harde grond te wroeten met weinig pauze en weinig koffie. Pijnlijke vingers en zere tenen mochten hem niet deren, zere armen, zere benen en een zere rug ook niet. Alleen als het totale lichaam het zou begeven, moest hij ophouden en werd hij à la minuut afgedankt. In de winter zat hij brodeloos thuis en ondertussen worstelde hij met zijn roeping om Gods Woord te spreken. Het leek allemaal zo onmogelijk, dat er wel een wonder zou moeten gebeuren.

Hoofdstuk 4

Borssele

(1889-1890)

Boone schreef in Borssele bijna zestien maanden geschiedenis. Die periode was kort, maar gezegend en vormend voor hem. Mooier kon een voorganger zijn ervaringen niet op papier zetten: ‘Waarlijk, die gemeente verliet ik met tranen, want de liefdeband was sterk geworden.’

De naam Borssele betekent zoiets als ‘plaats van de branding der zee’ of ‘zeebuurt’. We zijn nog gewoon in Zeeland, twintig kilometer ten zuidwesten van Schore en ergens in ‘de zak van Zuid-Beveland’. Het dorp werd in 1616 aangelegd volgens een Amerikaans aandoend rechthoekig stratenplan met een groene kerkbrink in het midden en een net zo strakke singel daar evenwijdig omheen. Tussen die beide rechthoeken liggen keurig de Ooststraat, de Weststraat, de Noordstraat, de Zuidstraat en een looppad met een subtiel bochtje: het Draaiweitje.

Herv. Kerk met Dorpsplein — Borssele

Laurus trof er een aangeharkt dorp vol kromgewerkte mannen met gezichten door weer en wind doorgroefd. Ze leefden op bonen en spek, dronken koffie met putwater, en aten reuzel, gesmolten varkensvet, in plaats van margarine. Ze tobden met vergroeiingen, bulten en wonden, verlammingen en huidaandoeningen en hadden leren leven met een scheve schouder, een

lamme arm, een slepend been of afgerukte vingers. De vrouwen hadden het net zo druk als de Schoorse met werken op het land, thuis de boel op orde houden, de kindermonden vullen en de kousen breien van zwart sajet. In een hoek stond een ijzeren pot waarin zij hun schrale maaltjes kookten. Overal liepen hoestende kinderen met armen en benen als stokjes, en niemand die er wat aan kon doen. Al die Borsselelaars gingen op zondag blijmoedig naar hun Laurus stappen.

Hervormde Kerk

Wie wat over kerkelijk Borssele wil zeggen, begint niet met Laurus Boone, maar met Barent Smijtegelt, de befaamde volksprediker de befaamde volksprediker die er in 1689 intree deed en in 1692 werd uitgezwaaid. Een andere grootheid was Franco Gaveel, die in 1729 kwam en in 1734 naar Nieuwe-Tonge vertrok. Hun huis staat nog steeds op de hoek van het Plein en de Ooststraat, maar hun kerk had al vóór 1835 opgehouden het zout der aarde te bevatten omdat ds. J.P. Burgerhoudt doopte in

Hoofdstuk 5

Krabbendijke

(1890-1899)

‘Zoo werd ik in Krabbendijke weer lerend ouderling, geen bestudeerd man, maar een arme dwaas, zoodat ik dikwijls in ’t verborgen lag te zuchten om licht en verstand en onderwijzing door Zijn Woord en Geest.’

Laurus en Pietje verreiden met hun kroost naar Krabbendijke, waar het leven leek op het leven in Schore en Borssele. Het dorpsbeeld week er maar weinig van af. De huisjes stonden net zo aaneengeregend in net zo smalle straatjes, waren net zo volgepropt met net zo kleine bedsteden en het leven voltrok zich op net zo weinig metertjes. De werkslaven accepteerden het zwaarste werk en waren blij als dat voorbij was, maar ze accepteerden het keer op keer graag weer. Naamloos en rechteloos, lichamelijk getekend of deels al verwoest. De landbouwcrisis raakte beetje bij beetje voorbij, maar de mensen klommen nog niet collectief uit hun dalen.

Krab'ndieke telde zo'n 1900 inwoners, waarvan 500 van Boones gemeente, meest arbeiders, kleine boeren en de gegoede families Blok, Weststrate en Butijn. Het was een boerengemeente met een stevig accent op de fruitteelt. Daaromheen draaide het ambachtelijke centrum: Allaart en Verlare waren beschuit- en broodbakkers, Zuidweg zat in de oesters, Breker was geen sloper

maar timmerman en Van Hekken, Weststrate, De Witte en Zandee hadden een winkeltje of iets wat daarvoor doorging. Van Eenennaam, Hoekman en Verlare verdienden hun geld als koopman. Hubrecht de Hamer en Gerard Tramper waren kleermaker, Klap was commissionair, Smit gareelmaker, Dieleman opzichter, Van Doorn bouwkundige, Van Liere molenaar en Zuidweg slager. Ook waren er grof- en hoefsmeden, wagenmakerwinkels, slachters, kuiperijen, schoenherstellers, schilders en molenaars.

a. Kerkelijke voorgeschiedenis

De verschillende kerken maakten duidelijk dat ook in Krabbendijke de enigheid des geestes door de band des vredes niet was behouden. De hervormde kerk verhief zich groot en machtig, kolossaal en prominent in het centrum, en in een zijstraatje van de Dorpsstraat stond verscholen de Ledeboeriaanse schuurkerk; meer schuur dan kerk en alles zo simpel en sober als het maar kon. Een gemeente die heel wat barre jaren had

Hoofdstuk 6

Ter Neuzen

(1899-1904)

‘Ik gevoelde van den Heere eene losmaking van de gemeente Krabbendijke en een overgebogenheid naar Terneuzen. Daarom nam ik met vrijmoedigheid mijne beroeping aan, als Herder en Leeraar van Terneuzen, in gemeenschap met de andere gemeenten. Ds. Janse zou mij er den 26 December 1899 bevestigen.’

De Boones stapten in Terneuzen een heel andere wereld in. Er stonden dezelfde huisjes als in Krabbendijke met daarin dezelfde soorten mensen, worstelend met dezelfde crises, maar Terneuzen was wél een opkomende havenplaats met late charmes van een onttakelend vestingstadje. Op het westelijk havenhoofd stond het wachthuis voor de provinciale boot; overdag een trefpunt voor de jeugd, waar 's avonds de gewone man flaneerde die zich eens luxe trakteerde op een biertje of bittertje. Hier stapten vader en moeder Boone aan wal, met in hun spoor Marien, Liza, Trui, Ko, Laurien, Betje en Gomme.

Vesting- en havenstad

Terneuzen vormde een bruggenhoofd van waaruit men de Schelde en het kanaal naar Gent gemakkelijk kon afsluiten. Het oude Fort Neuzen was door een gracht omgeven en telde negen bastions, die door wallen waren verbonden. Bekend waren de Axelse en de Sasse poorten met enorme eiken deuren, die in Boones tijd al lang niet meer

werden gesloten. Een wachthuis voor de bewaking stond er alleen nog doelloos en leeg te staan. Op zaterdag was er een soort pendeldienst van jukdragende vrouwen, die hun emmers vol schepten met redelijk schoon kanaalwater, bestemd voor het reinigen van huis en spulletjes en straatje.

Terneuzen was de derde haven van Nederland, waar per jaar zo'n

1300 schepen afmeerden. Je had er lijndiensten op Hull, Leith (Edinburg), New Castle en Liverpool. Er lagen londenboten, kolenboten, houtboten en ijzerertsboten, allemaal boten, boten en boten. Die hadden alles te maken met de steeds groeiende handel van Antwerpen en Gent en daarom startte Terneuzen in 1900 de bouw van een enorme sluis, een project dat jaren zou duren. De havens ontwikkelden zich nog eens extra door de aanleg van de spoorlijnen naar Gent (1869) en Mechelen (1871).

Hoofdstuk 7

Sint-Philipsland

(1883-1906)

‘Nooit zal ik het vergeten, hoe ik vrijheid kreeg om hier te komen.’

Waren de Boones aan boord, in de trein en het laatste stuk vanaf Steenberg in de stoomtram nog onder elkaar, nu begon het door te dringen dat ze echt in Flipland en echt in den vreemde waren. In een slapend dorpje zonder kanaal, zonder kranen, zonder wallen, zonder vesting, zonder schoeners, zonder ziekenhuis, zonder stroom en ook nog zonder auto's. Het had iets weg van emigreren in de eigen provincie. Alles nietig, stil en eenzaam.

‘Philippiland’

Fliplands dorpsplan was weinig origineel, want naar middeleeuwse gewoonte was er een rechte straat vanaf de dijk, de Voorstraat, met aan het eind een kerkje en eromheen het kerkhof. Achter de erven lag een tweede straat, de Achterweg, bestemd

voor schuren en arbeidersbedoeninkjes. Idyllisch was het Kerkdreefje dat vanuit de Voorstraat uitliep op het Schooldreefje. Ook stonden wat huisjes tegen elkaar aan geschurkt aan de Stationsweg, rond de Oostdijk en op het Stoofhof. Het ietwat losstaande arbeiderswijkje Karreveld, drie sloppen en een plein, was er met de simpelste optrekjes het slechtst aan toe. Het

was een gemeenschap, waarvan een buitenstaander nooit iets zal weten. Veel ouderen hadden de wereld nog nooit gezien, want als ze hun neus buiten het dorp staken, vonden ze achter de dijk de onverbiddelijke grens van het water.

In de polders stonden zo'n tien boerderijen en daartussen lagen grote stukken land. Weggestopt achter de landbouwschuren stonden arbeidershuisjes met een boel geïmproviseerde hokjes erbij, slordig en structuurloos neergezet. Velen brachten hun leven door op het open veld, omgeven door het altijd onberekenbare water dat soms ongenadig toesloeg, zoals een dichter noteerde:

*Philippiland tot allen stonden
Is van allen kanten door 't water verslonden
Soo dat menschen op boomen en daken
In menigte saten, wie con se genaken.*

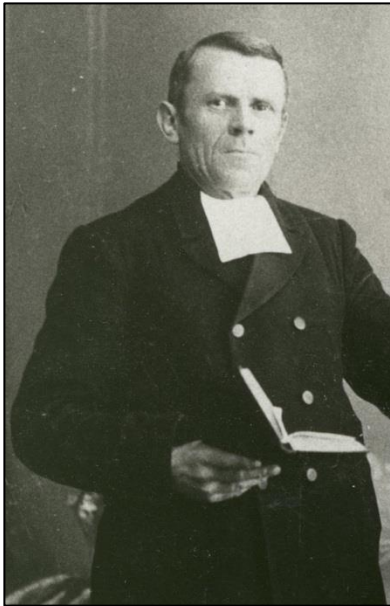
Hoofdstuk 8

De scheiding van 1907

(1907)

Het jaar van de vereniging én van de scheiding: 1907. Vereniging werd het kernthema van het jaar. Een gebeurtenis waarover ds. Boone in vele geschriften is veroordeeld doordat het ongemotiveerde succes het won van de nuchtere analyse en de werkelijkheid.

Menig chroniqueur heeft de gebeurtenissen uit 1907 met warme woorden getekend. In allerlei artikelen en herdenkingsboekjes komt er wel een punt, en meestal meerdere, waarop een schrijver beweert dat de *Vereniging* voorspoedig verliep en het

zo jammer en vooral zo onbegrijpelijk was, dat ds. Boone afhaakte om achterhaalde bijzaken als psalmberijming en ambtskleding. In dat beeld is iemand goed of fout; het standaardverhaal over winnaars en één verliezer.

Maar verenigen is meer dan alleen 'ja' of 'nee' zeggen en de *Vereniging* is niet te beschrijven door simpel de notulen aaneen te rijgen. Het proces is veel complexer, want het gaat om mensen, mondige mensen, mondige dominees zelfs, met eigen belangen, eigen ego's en eigen verborgen agenda's. Op de achtergrond speelden allerlei andere factoren mee, onderhuidse veranderingen van de kerkelijke en geestelijke cultuur, die nu worden toegelicht omdat ze ds. Boone bijzonder raken. Het hoofdstuk valt overzichtelijkheidshalve uiteen in acht hoofddelen.

- a. De kwestie Remijn;
- b. De weg tot de intentie tot verenigen;
- c. De Algemene Vergadering van 4 en 5 juni 1907;
- d. Ledeboeriaans kerkbegrip;
- e. De Algemene Vergadering van 9 en 10 oktober;
- f. De finale afweging;
- g. Constituering Ledeboerianen;
- h. Vereniging en schorsing kerkrechtelijk getoetst.

a. De kwestie Remijn

Ds. Boone begint zijn aantekeningen over '1907' met de zo belangrijke kwestie Remijn. Het begin ervan is in het vorige hoofdstuk al kort geschetst en de ontknopning volgt hierna. Boone schreef er het volgende over. 'In het jaar 1907 hadden wij weer in Middelburg vergadering, waarvan ik wederom voorzitter was. Ik vreesde dat daar wel eenige moeite zou zijn en mijn vrees is niet ongegrond geweest. Ds. Beversluis had in

Hoofdstuk 9

‘Om eigen schuld buiten de tempel’

(1907-1917)

Ds. Boone had zich met enkele ambtsdragers bewust gelieerd aan de lijn van Ledeboer en was begonnen zijn verstrooide schapen bijeen te zamelen. ‘Ik kreeg te zien hoe Gods Kerke daar in een verbroken toestand ligt en dat wij een uitgestoten hoop zijn, om eigen schuld buiten de tempel liggen, om der zonden wil. Ik kreeg te zien dat ook onze gemeenten zo zijn ...’

De kerkscheiding had een spoor getrokken door families en gemeenschappen, door klanten- en gezelschapskringen, soms licht, soms diep, soms definitief. Kerkmensen vroegen elkaar op de man of de vrouw af: bent u voor Boone of voor Kersten? Wie zich een mening wilde vormen, moest één ding goed voor ogen houden: Boone had niets gepubliceerd en kerkbladen, kranten en periodieken besteedden geen woord aan zijn motieven. In huiskamers en consistories, in cafés, op boerenwagens en in winkels werden hele discussies gevoerd over Datheen en ambtskleding zonder de kern, de grondslag, te raken. Ook kenners van de bevindelijke wereld moesten het doen met suggesties en gissingen en zelfs voor hen werd het vraagstuk nooit opgelost.

Soms werden discussies emotioneel en dreigden oorlogssituaties met bijbehorende broedergevechten, waarbij de luiken potdicht zaten. Door levenservaring gerijpte ouderen wilden er niet meer over praten, want, zeiden ze: het zijn kinderen en knechten van God en die hebben allemaal hun eigenaardigheden en die moet je niet op de straten van Askelon brengen opdat de dochters

der Filistijnen zich niet verblijden. En misschien werden er in eenzaamheid ook wel tranen vergoten, stille tranen, bitter van verdriet.

Fliplands gemeentebanden waren tijdens de scheiding hecht gebleven en veranderd was er feitelijk niets. Timmerman Remijn had het meest van de Vereniging geprofiteerd en er officiële en algemene erkenning uitgesleept en een beroep zou er de kroon nog op moeten zetten. Zijn preektochten waren het laatste halfjaar confronterend geweest, want hij en Boone laveerden steeds nadrukkelijker in elkaars pastorale vaarwater. Na zijn toelating in juni was het klussen in kerk en pastorie voorbij en mocht hij er geen spijker meer slaan. Het was een onvergetelijke dag toen de Krabbendijker ouderling Bartel Meeuwsen in Flipland door de Stationsweg liep, langs het pakhuisje van Japje Quist, en hem plechtig een beroepsbrief overhandigde die op 19 november het voor allen gewenste gevolg kreeg. Remijn verkocht zijn

Hoofdstuk 10

*‘Leraar der verstrooide schapen’***(1918-1929)**

Zo noemde ds. Ledeboer zich: ‘leraar der verstrooide schapen’. Ook Boones domineesleven was weinig anders dan van de ene kudde naar de andere hollen, van het ene gezelschap naar het andere, van het ene bezoek naar het andere, van de ene tekst naar de andere. Van verstrooide naar verstrooide, van schaap naar schaap. Veel en veel te intensief, maar niemand kreeg kans hem dat eens goed te zeggen.

Boones roeping was volgens Markus 16:15: ‘Gaat heen in de gehele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen.’ Die wereld was groter dan Flipland en reikte verder dan Zeeland alleen. En die creaturen waren niet alleen Joden, maar ook Grieken of heidenen, dat is: allerlei soorten van volken. Kerkmensen en gezelschapsmensen, bedroefd, beproefd, verstrooid, verweesd, in de schaduw, op de rand of in de luwte van het kerkelijk leven, niemand te vreemd, te slecht, te arm of te ver of Boone toog erheen. Op een zolder, in een kelder, op een werf of ‘buiten de stad aan de rivier, waar het gebed placht te geschieden’. Kerkjes achter de kerken; geen fiere instituten, maar

laagdrempelige uitwijkplaatsen; geen doel op zich, maar laagkerkelijke realiteit. De harten waren hongerig en dan was de rest maar bijzaak. Wie Datheen niet bij zich had of niet uit het hoofd kende, zong gewoon 1773, door elkaar en zonder dissonanten, gewijd en stichtelijk, niet om de kunst, maar om de gunst. En de collecte was voor armen tot in de verre omtrek.

Zijn reizen waren lang en zijn werk was veelomvattend, want Den Helder, Terneuzen, Zuidwolde en Doetinchem lagen niet naast de deur. De zeilen stonden bol. Hij preekte elke zondag driemaal, de ene thuis, de andere buitenshuis, en ging op zijn soms zo barre preektochten bijna elke avond voor. Regelmatig ook 's middags en een enkele keer 's morgens ook al. Hij hoefde er lang niet alles bij te rekenen om per week de tachtig uur royaal te halen.

Gekleed in korte broek, de steek manmoedig op het hoofd, herkende ook de buitenstaander in hem een geestelijke, wat vaak tot aardige ontmoetingen leidde, onder andere met pastoors die in hem een broeder van een bijzondere orde zagen. En dan ging het er goed van langs over de afgoderij van de papisten en hun pausdom.

Reizen en trekken van plaats naar plaats - volgens Boone 98 in totaal - was tijdrovend en zwaar, want het vervoer had lang niet de perfectie en faciliteiten van nu. Lange wachttijden op tochtige stations en bij open haltes waren standaard, maar hij kwam

Hoofdstuk 11

*De mens Lauw Boone***(1900-1935)**

Wie was Lauw Boone, de prediker wiens stappen we hoofdstuk na hoofdstuk nalopen? De man die persé niet met een stoere glamourfoto in de krant wilde? Wie was de mens, de vader, de opa? Wie de biddende priester? Een soort halfgod? Wie de evangelist die zijn weg weleens met blijdschap reisde?

De mens Boone, Lauw voor intimi, werd verafgood en verguisd. Vreemde mensen noemden uit achting een kind naar hem, anderen dumpten een briefje in de collectezak met de kwalificatie 'de dood in de pot'. Uit minachting. Ze sneerden dat hij 's avonds bij kaarslicht zat, snoof, en dat iemand zijn pruiken verzorgde. En dat, als hij er niet meer was, het plaatselijke hotel surséance van betaling zou aanvragen wegens teruglopend toeristenbezoek.

De meningen over hem waren en blijven verdeeld, want een rancune, een verguizing is zo gauw de wereld niet uit. En de term 'scheurmaker' blijft ook wel hangen. Het woord 'schorsing' trouwens ook. Maar echt veel zei die 'tucht' de meesten toch niet, hoewel ze niet wisten waarom.

Charisma? Iets wat in zijn DNA verankerd zat? Waarom trekken sommige predikanten direct de aandacht, worden hun woorden ingedronken en mensen als een magneet naar hen toe getrokken, terwijl anderen die méér zeggen, helemaal niet opvallen? Natuurlijk gezag, persoonlijke kwaliteiten en

uitstraling? Een flinke dosis charisma is meegenomen en genoeg om succesvol te zijn, maar authentiek blijven is iets anders. Boones gezag kwam van binnenuit en zijn vroomheid sijpelde in heel zijn voorkomen door. Ook latere dominees uit hem geschorst hebbende kerken citeerden met stichting zijn woorden.

a. DE MENS

Tallose predikanten raakten door de bijzondere aandacht van leden en meelopers geestelijk de weg kwijt, maar Boone hield het hoofd koel en haatte sterallures. Hij kende geen verschil tussen boer en arbeider. Hij voelde zich allesbehalve boven het volk verheven, was bij iedereen thuis en kon geamuseerd over van alles en nog wat

Hoofdstuk 12

*‘Mijn levensloop, die is ten end’***(1930-1935)**

Het kerkverband was een ds. Boone in het groot. Een aangenaam gezelschap in losse stijl. Een doordachte strategie ontbrak en op de winkel passen was al heel wat. Het was kiezen voor de korte termijn en maar weinig stappen vooruitzetten. Dominee had zijn goede jaren achter de rug, opvolgers ontbraken en de gunfactor raakte zoek.

De ‘patriarch van Flipland’ raakte tegen de zeventig en veel van Fliplands verleden was verdwenen. De open riolen waren weg, de waterputten ook, bijna ongemerkt, maar zo gaat het in het leven. Opeens valt op dat vertrouwde huizen verdwenen zijn, gebouwen gesloopt, winkeltjes gesloten, slootjes gedempt en bruggetjes weg. Naast verweerde sfeerhuisjes waren grotere huizen ontstaan met strakke stenen en mooie luiken. Muur aan muur neergepote woninkjes met een keurig tuintje. Het beroep van lantaarnopsteker was geschiedenis en de familie klonterde ’s avonds niet meer bijeen rond één enkele kaars. Oud Flipland bestond vooral nog in herinnering en oude verhalen. Het welvaartspeil was gestegen en de gesloten gemeenschap veranderde in een meer open samenleving met een andere levensoriëntatie. Een polsdikke

elektrische kabel verbond Flipland met Schouwen, dwars door Zijpe, en de romantiek van de olie-lantaarn was voorbij. De nog weinige automobielen werden gerieflijker, stoomfietsen sneller, en trams en autobussen betrouwbaarder. De jongeren vonden het prachtig, maar de ouden met harten vol historiciteit dachten weemoedig aan de isolumenten van ds. Van Dijke terug.

Opvolging

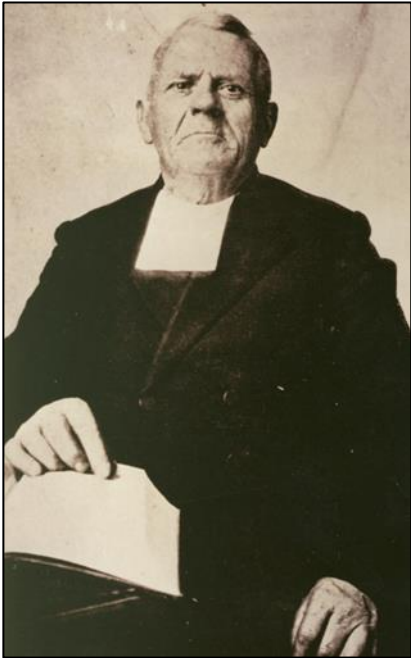
Ds. Boone trok met zijn grijzende oefenaars het land nog steeds door, maar hoe lang nog? Hij had in het voorjaar van 1929 zijn top beleefd, zijn 50-, 40- en 25-jarige jubilea, maar dat hoogtepunt had hooguit een maand geduurd en toen was hij de harde werkelijkheid weer ingestapt.

Een enkeling had in de gaten dat Boone al langer dan veertig jaar zo’n driehonderd preken per jaar haalde, maar bijna niemand zei hem: ‘Dominee, ik vrees dat u dit niet volhoudt, u pleegt roofoverval op uzelf, mag ik eens met u praten? Denk aan uw lichaam, aan uw kinderen, aan uw kleine kerkenraad en uw grote gemeente.’ Hij bleef ambitieus, perfectionist en krachtfiguur, al kostte dat steeds meer inspanning. Hij stak zoveel energie in ambt en werk, dat hij vergat een deel ervan te investeren in zichzelf.

Epiloog

(...)

Het begrip *noodkerk* betekent automatisch, dat noodkerkmensen de Hervormde Kerk als planting Gods zien. Maar welke is dat na 2004? En is er na '1948' nog wel een (echte) noodkerk? Ook belangrijk: aan welke voorwaarden moet die vaderlandse kerk voldoen om de noodkerk op te heffen? Een noodkerk is een kerk die voorbijgaat. Zo was ook Boones noodkerk maar voor een paar generaties. Die stond met de identiteit van een dominee die vooral zondaars voor Christus wilde winnen en die viel toen de onvermijdelijke roep werd gehoord om orde en om vereniging 'met hen die naar verandering' stonden. Dat betekende dat iets voorbij was wat in die pure vorm niet meer zou terugkomen.

De onverzettelijke Boone, de principiële Boone was een van de meest exclusieve predikers uit zijn tijd, zoals een eeuw er niet zoveel telt, maar in het licht van tweeduizend jaar geschiedenis totaal onbelangrijk. Hij hoorde niet tot de weinige ongeschoolde predikers die over generaties heen zijn blijven boeien, zoals in Nederland Wulfert Floor en in de wereldkerk John Bunyan. Zijn bevindelijke prediking maakte opgang, maar als iemand wist tot een onbeschermd minderheid te behoren, een verschoppeling te zijn, dan was hij het wel. Hij had geen plan A, geen plan B en ook geen plan C, maar bleef alleen de oude idealen trouw, zij het in een kleine wereld, want zaken als ambtsgewaad en psalmen zijn wel erg cultureel.

Het is wonderlijk, dat de Heere op markeerpunten van de geschiedenis mensen gebruikt om Zijn kerk en de gezelschappen te dienen. Hij liet maar weinig

sporen na, ook niet in zijn preken, en de kroon op zijn werk is er nooit gekomen. Zijn uitgangspunten kunnen nog bekend zijn en hij waarschuwt nog nadat hij gestorven is voor 'verstand, letter en hoogmoed' en voor 'de geest des tijds'. Voor 'stropen door list' ook nog wel. Veel kerken hebben zich aangepast aan de behoeften en de geest van het nieuwe millennium en er is geen dominee Boone meer die de weg terug inslaat. Maar zo beslissend is dat niet, want het is alleen Christus, Die Zich een gemeente 'van den beginne der wereld tot aan het einde vergadert, beschermt en onderhoudt ...' In dat licht is heel de aardse kerk een noodkerk, want in het nieuwe Jeruzalem zal geen tempel meer zijn en zullen alle tranen van scheiding en schorsing zijn afgewist. Gods werk gaat door, ondanks mensen. Hij zendt Zijn knechten in een vaderlandse of in een noodkerk, in een kathedraal of in een schuurtje, in een parochiekerk of in een chapel, al de dagen tot de voleinding der wereld. Hij geeft ze en Hij neemt ze. Hij voert ze vanuit de strijdende naar de triomferende kerk en doet ze delen in Zijn overwinning. Ook deze man in Gods raadsplan die 47 jaar als herder op noodkerkmuren heeft gestaan en bij het laatste neerzetten van zijn herdersstaf mocht zeggen: 'Gods Kerk valt niet met Lauwtje Boone.'